Рік тому Іван Соколюк стояв півживий на от-сьому ж полі, що й досі розчепірене проти неба чорними бовдурами ям і викрутів. Десь там на ньому находилася і його пайка-годувальниця, та провалля видерті стрільнами проглотили старі хлопські межі.

Банував недовго. Каринтська ріка, що стала могилою його молодої жінки і двох дітей, котить свої зелені води над половиною його життя.

Друга ж половина попереду.

В тогідне літо між вирви і траншеї жбухнули тут з залізниці простоволосою юрбою поворотців... Якими ж хмільними обіймами заплели вони землю, злітаючи з чужими на її лоно! Яким дивовижним акафістом над страхіттям її ран!

Сутеніло піднебесся, мов на останнім судищі, і далеч завивно стогнала.

Вона ж простерлася їм до ніг, косовицею червоною запекла, як під богами на лаві.

Рік тому.

Обтер краплистий піт рукавом сорочки. Чоло знялося полум'ям міцного враження. Зі спокійною силою глянув перед себе.

Після шумної липневої бурі, що пронеслася ніччю, над подільською рівнею ликував ранок без порока. Все в ньому було побідою: від перших летів бджіл і вигукування тріщуків у вирятуванім від загибелі яворовім гаю аж до з'ясованих доцільних голосів людського дужання з судьбою, що неслися по росі від землянок і траншей.

Чоловік стояв сам один на просторій прилуці, опертий одним боком об колишню цісарську дорогу, зорану колесами тисячі фургонів. Ржавий пил чи трухла кров вказували, кудою недавно з реготом гнала смерть.

Другий бік прилуки доторкав передмуханого гаю з ясним узбіччям. Місце було серединою втоптане, вирівняне й затягнене під новосілля.

Зав'язано зруб. Трам'я з яворових ціляків, з прорізом, розіціпленим в проміння, ніби візерунком богомогутнього сонця, з підсуненими під прогалини гострицями кременю, очеркало хижу, комору й хороми. В шкалубинах, на кожнім перехресті бервен палахкотіли під вітер чорні ладінки овечого руна й блискучим краєчком, як у старовину, блимав срібний гріш.

Осторонь попеліло спаленисько. Між вовчі ягоди і тою стріляв чорний силует димаря. Челюсть печі обірвана до половини, як зубом собаки, розчертожилася на всю ератичну ширину. У челюсті повис клаптями бородатий копоть і так остав.

Оподалік, посеред вогких від роси повісем лишків і дерлибану лежало дерево, звалене колись громом та обсмалене в небесному огні. Воно співало й собі про тріумф обновленого життя своїми молодими липкими гонами, що втішно паростилися з-під завмерлої кори.

Тут же зараз із сутінку зозулиних черевичків, осетня й медульки світили білими пасмугами кетяги біждерев— ця. Своїм гострим церковним ароматом вони нагадували щось тужливе й любе, утрачене навіки. Історію сільського Успенія, як дише в отсім жалібно-пахливім зіллі, виросліім на жертвенній крові.

Се був останок хатнього зільника, плеканого під купіль покійним дітям тими самими руками, що спочили в повазі вічної неділі між нетри каринтських глибин.

Чоловік обернувся туди і наслухував. У нього було закурене злиднями обличчя, коротко стрижений вус, запалі щоки, а на них дві поздовжні вижолобини, різко намічені й зловорожі, як від ударів батога.

Здавалося йому в одну хвилю, що з запущеного зільника йде на нього чулий подих, далекий шепіт, повість про когось, що томиться в пустці сам один.

Ні — се тільки тоя моргнула сапфірно-жовтим оком, ніби натякнула про якесь особливе знання, заправлене смертю.

Затужив болюче і подумав, чи не слід заглянути у хату? Теплим приливом чуття згадав свою другу, торік звінчану, жінку. Безрідна, як він, весела, як птаха, з піснею на устах в'язала гніздо попліч нього.

Глянув на світ: небо розгорталося з сизого у голубе. Кочовище гомоніло глухо відгуком нестримної роботи. На старих окопах, ржавою лінією виведених в простір, увихалися змаргані, напівобдерті та немов залізні люди. Вони возили й носили землю з сугорбів, що задержали ще сліди тупо вбитих у м'якоть гармат. Зсипували в ненаситні горла ям купи груди, перемішані з кістками мерців, з череп'ям і маками. Двигали клеци в три рази свого росту, самі розгойдані над вирвами, як стебла, носили за пазухами глину, тягнули у веретах пісок і каміння аж там, де край знівеченого села химерною полосою зелені чарувало безпечне місце.

У той раз ясненька днина розсипала повні жмені жари. На убочі побіля землянок плигали, як іскри, крілики, колоколили овечки, розбивали мерву шурпаті кури. Червонобока коровиця витала блакить протяжним ревом, відбитім високо в повітрі. Хтось співав з усіх щирих сил.

За Соколюком була добра пайка роботи, коли із-за круглястого кертовиння горбів, оброслого лободою й пирієм, вихилилася

чорноволоса жінка в зеленій квітчастій вибиванці. Білий ковнір сорочки світив гладдю вкруг її смаглої шиї.

Вона йшла зовсім поволі, наче у застанові над чимось незвичайним. Малу голову, легко загорнену у хустку з голубою стрижкою, подала убік — трохи стомлено. На її плечах торчала верета, повна нажатої трави, ще у туго підітканій за стан запасчині несла щось, гей скло.

Вертала, видно, з діброви за селом, із пашнею для корови. З важкого оберемка сипалося понад її рам'я зелене клоччя хабаззя і квіток.

Чоловік вибіг квапно назустріч її, дивно торкнений у серце, але вона вже була на новосіллі, з щасливою втомою зовсім блідих уст говорила щось, чого ніяк не міг морозуміти, а тоді розвернула запаску й показувала оголомшеному... голісіньке, у м'ячик стулене дитя.

Вибралася за травою зараз тоді, як він вийшов із хати, трохи далеко, правда, і воно вродилося там, у ялівці іа дібровою, як зайченя... Трави було шкода, закинула на себе, малого в подолок — і гайда!

Сміялася мов крізь імлу — ні, се тільки її чорнокрилі очі сміялися крізь утому одною-однісінькою іскрою в глибині...

Прочумався як стій, метнув собою спершу, гей сліпма, та аж тоді торопливим рухом помочі розплентав тугий узол верети, що звергла йому до ніг пахливий дощ. Тоді ж у дурмані несподіванки він пригорнув до своїх грудей тепле довірчиве жінчине лице, готов сміятися теж, але тільки заплакав одними судорогами уст, як чоловік сильний.

Маріє... зозулько... перемого!

Ймив хлопця у порепані руки чорнороба, підніс проти золотої ватри, що на небі, і п'янів суто чаром новосілля:

До нас за стіл, гей, новісінький талане!

Дитя кричало з усієї сили здорових, як дзвін, грудей.